

рівень залишається все ще на порядок нижчим, ніж у сусідніх країнах (наприклад, на кінець 2008 р. в Росії – 1,5 тис. дол. США на одну особу, у Польщі – 4,2 тис. дол. США, у Чехії – 11,1 тис. дол. США на одну особу) [3, с. 7].

Як видно із рис. 1, у післякризовий період спостерігається поступове нарощування прямих іноземних інвестицій. Проте в той період і до сьогодні найбільшим реципієнтом прямих іноземних інвестицій залишається фінансовий сектор, у якому сконцентровано третину іноземного капіталу. Окрім цього, п'яту частину коштів іноземних інвесторів зосереджено в металургійному виробництві, майже 10 % – в операціях із нерухомістю, оренді, інжинірингу та послугах підприємцям, близько 80 % – в оптовій торгівлі, до 5 % – у будівництві (рис. 2).

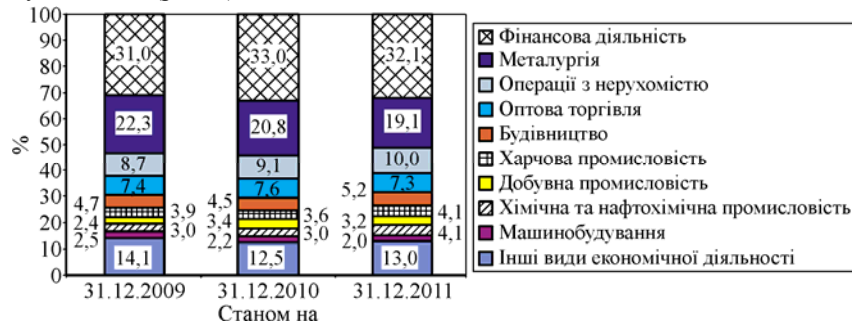

Рис. 2. Концентрація капіталу іноземних інвесторів за видами економічної діяльності (сформував автор на основі [4, с. 7; 5, с. 7])

Виходячи із даних рис. 2, бачимо, що в основні галузі національної економіки надходить більше ніж 50 % прямих іноземних інвестицій. Це, звичайно, позитивно впливає на реальний сектор національної економіки, що виражається у збільшенні обсягів випуску товарів і послуг, валового внутрішнього продукту, обсягу реалізованої промислової та сільськогосподарської продукції, обсягу роздрібного товарообороту (табл.).

Табл. Основні показники економічного розвитку України (у фактичних цінах, млн грн)

Рік	Випуск товарів і послуг	Валовий внутрішній продукт (номінальний)	Обсяг реалізованої промислової продукції	Обсяг продукції сільського господарства	Обсяг роздрібного товарообороту
2005	1 048 481	441 452	468 563	92 540	94 332
2006	1 252 209	544 153	551 729	95 730	129 952
2007	1 650 992	720 731	717 077	109 985	178 233
2008	2 196 052	948 056	917 036	152 210	246 903
2009	2 072 549	913 345	806 551	153 800	230 955
2010	2 516 699	1 434 130	1 065 108	184 900	280 890
2011	3 064 567	1 747 964	1 120 325	248 408	350 059

Джерело. Сформував автор на основі [6, с. 40].

Варто зауважити, що чисті залучення реального сектору на зовнішніх ринках у післякризовий період почали істотно зростати і 2010 р. становили 3,4 млрд дол. США, 2011 р. – 5,2 млрд дол. США, що в 1,5 раза перевищили

рівень попереднього року, а у другому кварталі 2012 р. приплив прямих іноземних інвестицій в Україну залишався значним (1,8 млрд дол. США), у цілому з початку року – 3,9 млрд дол. США, що на 17 % більше, ніж за аналогічний період попереднього року. Як і 2011 р., основну частину припливу прямих іноземних інвестицій в Україну становили надходження коштів до реального сектору економіки (понад 90 %) [1, с. 6].

Висновок. Провівши ґрунтовний аналіз залучення прямих іноземних інвестицій в українську економіку, можна стверджувати, що їхнє зростання істотно впливає на реальний сектор національної економіки.

Література

1. Платіжний баланс і зовнішній борг України: II квартал 2012 року: щоквартальне аналітично-статистичне видання НБУ. – 2012. – 111 с.
2. Платіжний баланс і зовнішній борг України: 2008: щоквартальне аналітично-статистичне видання НБУ. – 2009. – 95 с.
3. Платіжний баланс і зовнішній борг України: 2009: щоквартальне аналітично-статистичне видання НБУ. – 2010. – 103 с.
4. Платіжний баланс і зовнішній борг України: 2010: щоквартальне аналітично-статистичне видання НБУ. – 2011. – 105 с.
5. Платіжний баланс і зовнішній борг України: 2011: щоквартальне аналітично-статистичне видання НБУ. – 2012. – 123 с.
6. Бюлетень Національного банку України: щомісячне аналітично-статистичне видання НБУ. – 2012. – № 10 (235). – 187 с.

Качур Р.П. Прямые иностранные инвестиции и их влияние на реальный сектор экономики Украины

Рассмотрены особенности привлечения иностранных инвестиций в национальную экономику, раскрыта их сущность и представлена динамика прямих иностранных инвестиций в докризисный, кризисный и послекризисный периоды. Освещено влияние прямих иностранных инвестиций в реальный сектор национальной экономики. Обстоятельно проанализированы привлечения прямих иностранных инвестиций в основные отрасли экономики в послекризисный период.

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции, реальный сектор экономики, национальная экономика.

Kachur R.P. Foreign direct investment and their impact on the real economy of Ukraine

The features of foreign investment in the national economy, reveals their essence and presents dynamics of foreign direct investment in the pre-crisis, crisis and post-crisis periods. The impact of foreign direct investment in the real sector of the national economy. Thoroughly analyzed FDI in key sectors of the economy in the post-crisis period.

Keywords: foreign direct investment, the real economy, national economy.

УДК 336.22

Здобувач С.П. Лазур¹ – Львівська КА

ПОДАТКОВІ ВАЖЕЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

Проведено оцінювання динаміки видатків зведеного бюджету України соціального спрямування та їх структури. Встановлено ступінь кореляційного зв'язку між рівнем соціальних видатків та податковим навантаженням. Визначено місце України

¹ Наук. керівник: проф. Г.І. Башнянин, д-р екон. наук – Львівська КА

у світовому рейтингу за індексом свободи від корупції та індексом фіскальної свободи й оцінено їх взаємозв'язок. Проаналізовано динаміку податкових надходжень до зведеного бюджету України. Встановлено співвідношення між різними видами оподаткування. Запропоновано напрями підвищення обсягів надходжень до бюджетів різних рівнів.

Ключові слова: фіскальні важелі, соціальні програми, соціальні видатки з бюджету, податкові надходження, структура податкових платежів, оптимізація оподаткування.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення, коли світова економіка стає надзвичайно інтегрованою, зникають кордони, усуваються бар'єри в торгівлі, не виникає перешкод для руху капіталу, поширюються новітні технології та вже немає "залісної завіси", висувають нові вимоги до країн реципієнтів капіталу, зокрема щодо якості податкової системи. Тому на сучасному етапі розвитку економіки України актуальною проблемою є вдосконалення податкової системи, яка має забезпечити, з одного боку, зниження податкового навантаження на товаровиробника і більш справедливий його розподіл між платниками податків та, з іншого боку, стимулювати виробництво і зростання доходів населення та, відповідно, соціального добробуту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед дослідників і фахівців у галузі оподаткування потрібно виокремити: В. Андрущенка [11], О. Василюка [1], А. Крисоватого [4], М. Кучерявенська [5], В. Опаріна [6], А. Соколовську [10], В. Суторміну [11], В. Федосова [11], С. Юрія [12]. Віддаючи належне їхнім вагомим здобуткам, варто зауважити, що окремі аспекти оподаткування все ж залишаються невисвітленими.

Постановка завдання. Метою дослідження є характеристика податкових важелів та аналіз їх можливостей регулювання соціального розвитку, шляхом вилучення частини суспільного продукту у процесі його перерозподілу, яка згодом виступає джерелом фінансування суспільних благ та послуг.

Вклад основного матеріалу дослідження. Призначення податкової політики в умовах сьогодення – поступальний розвиток соціальної системи та формування умов для розвитку та самореалізації кожного члена суспільства як передумови подальшого розвитку соціуму загалом. Саме таке призначення соціальних видатків із бюджету (табл. 1).

Табл. 1. Динаміка видатків зведеного бюджету соціального спрямування та їх частка у сукупних видатках і ВВП України у 2003-2011 рр.

Роки (станом на 01.01)	Видатки зведеного бюджету соціального спрямування, млн грн	Разом видатки зведеного бюджету, млн грн	ВВП, млн грн	Частка соціальних видатків у сукупних видатках зведеного бюджету, %	Частка соціальних видатків у ВВП, %
2003	33868,70	60489,50	225810,00	55,99	15,00
2004	39691,60	75792,50	267344,00	52,37	14,85
2005	52499,00	91529,40	345113,00	57,36	15,21
2006	85668,30	141698,80	441452,00	60,46	19,41
2007	99271,00	175284,30	544153,00	56,63	18,24
2008	125256,30	226054,40	720731,00	55,41	17,38
2009	176505,10	309203,70	948056,00	57,08	18,62
2010	190444,20	307399,40	913345,00	61,95	20,85
2011	240631,70	377842,80	1094607,00	63,69	21,98

Джерело: розраховано автором на основі [9, с. 25, 54].

Отже, за досліджуваний період відбулося зростання видатків зведеного бюджету соціального спрямування від 33868,70 млн грн на початок 2003 р. до 240631,70 млн грн на початок 2011 р. Зросла також і їхня роль та значення у сукупних видатках зведеного бюджету від 55,99 % (2003 р.) до 63,69 % на початок 2011 р. Істотне значення мають й соціальні видатки у ВВП, яке також щороку зростає від 15 % на початок 2003 р. до 21,98 % на початок 2011 р., що відповідає середньому значенню частки соціальних видатків у ВВП по країнах ОЕСР – 19,3 % [7].

У структурі видатків соціального характеру основне місце посідають видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення – 43,44 % на початок 2011 р., а також видатки на освіту – 33,17 % (рис. 1).

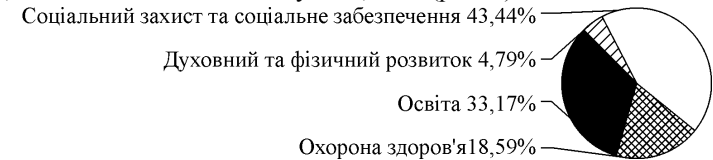

Рис. 1. Структура видатків зведеного бюджету України соціального спрямування у 2011 році (станом на 01.01) [9]

Наступними за значенням є видатки на охорону здоров'я – 18,59 %, а найменшу частку займають видатки на духовний та фізичний розвиток – 4,79 % на початок 2011 р. (рис. 1). Загалом у структурі соціальних видатків з 2003 р. по 2011 р. спостерігалось витіснення видатками на соціальний захист та соціальне забезпечення інших видів соціальних видатків, зокрема видатків на охорону здоров'я, частка яких зменшилась майже на 3 % та видатків на освіту, частка яких зменшилась на таке ж значення [9]. Варто також зауважити, що видатки на охорону здоров'я у країнах ОЕСР також посідають друге місце за значенням у сукупних видатках соціального спрямування та становлять 5,8 % ВВП. Загалом державою фінансується в середньому по країнах ОЕСР 72,1 % витрат на охорону здоров'я, що здійснюються в суспільстві [7].

Якісними характеристиками соціальних видатків також є їхні обсяги у розрахунку на одну особу (табл. 2).

Як видно з табл. 2, видатки соціального характеру на одну особу щороку зростають та звісно скорочення було за наслідками кризи на початок 2009 року на 38,55 дол. США на одну особу або 7,18 %. Нині ці витрати з бюджету здійснюються на мінімально допустимому рівні, оскільки є практично в 10 разів нижчими за аналогічний показник по країнах ОЕСР [7], тому скорочувати їх ще більше неможливо. Це може призвести до соціального вибуху.

Окрім цього, кореляційний аналіз засвідчив, що між рівнем соціальних видатків та податковим навантаженням у країнах ОЕСР існує тісний (сильний) прямо пропорційний зв'язок, оскільки коефіцієнт кореляції становив 0,84. Тобто висока частка соціальних видатків із бюджету у ВВП в країнах ОЕСР прокує високий рівень податкового навантаження на економіку загалом. Проте в Україні ситуація є дещо іншою, адже коефіцієнт кореляції між рівнем податкового навантаження та часткою соціальних видатків у ВВП становить 0,36, а отже, зв'язок можна охарактеризувати як помірний прямо пропорційний.

Табл. 2. Динаміка видатків зведеного бюджету України соціального спрямування у розрахунку на одну особу в 2003-2011 рр.

Роки (станом на 01.01)	Видатки зведеного бюджету соціального спрямування, млн грн	Кількість постійного населення, млн осіб	Видатки зведеного бюджету соціального характеру на одну особу, грн	Видатки зведеного бюджету соціального характеру на одну особу, дол. США	Темп приросту	
					у сумі, дол. США	у %
2003	33868,70	47,80	708,55	132,88	-	-
2004	39691,60	47,40	837,38	157,06	24,19	18,20
2005	52499,00	47,10	1114,63	210,09	53,03	33,76
2006	85668,30	46,70	1834,44	363,26	153,16	72,90
2007	99271,00	46,50	2134,86	422,74	59,49	16,38
2008	125256,30	46,20	2711,18	536,87	114,12	27,00
2009	176505,10	46,00	3837,07	498,32	-38,55	-7,18
2010	190444,20	45,80	4158,17	520,75	22,43	4,50
2011	240631,70	45,60	5277,01	662,80	142,05	27,28

Джерело: розраховано автором на основі [9, с. 25, 54].

Як показує досвід проведення реформ у розвинених країнах, зменшення податкового тягаря на працівників не приводить до швидкого розширення виробництва й адекватного зростання бюджетних доходів. За оцінками різних економіко-математичних моделей, побудованих для країни з розвинутою ринковою економікою, тривалість зовнішнього лагу від моменту зниження податкового навантаження до зростання доходів бюджету становить 2,5-3 роки. Позитивні ж зміни у темпах економічного зростання проявляються ще пізніше [2, с. 38].

Водночас зниження податкового навантаження на виробника неодмінно веде в перші роки впровадження нового порядку оподаткування до втрат бюджетних доходів і зменшення соціальних виплат населенню. Навіть США, з їх надпотужним економічним потенціалом під час проведення податкової реформи 1981-1986 рр., не вдалося уникнути важкого бюджетного дефіциту і скорочення видатків на соціальні програми. Що вже говорити про Україну з її напівзруйнованим виробничим потенціалом, зруйнованою системою соціального захисту населення. Причому варто мати на увазі, що в умовах приватизації підприємств, масової їх збитковості немає реальної можливості перекласти на них яку-небудь частку тих соціальних витрат, які здійснюються з бюджету. Тому заходи зі зниження податкового тягаря на виробників мають бути ретельно виважені, а податкова система держави – науково обґрунтованою, здатною забезпечити безперешкодне виконання державою функцій, покладених на неї Конституцією.

За розрахунками економістів, в Україні при рівні виробництва на початку XXI ст. для забезпечення передбачених чинним законодавством соціальних потреб, потрібно в доходну частину бюджету, а також у пенсійний та інші соціальні фонди спрямувати не менше 39-40 % ВВП [1, с. 93]. Зменшення цієї частки загрожує зниженню рівня пенсійного забезпечення, заробітної плати працівникам бюджетної сфери, появи проблем утримання державного апарату, безздатної армії, здійснення державою правоохоронних й інших

функцій. Однак якщо проаналізувати роль податкових надходжень у формуванні бюджетів централізованих фондів, можна помітити їх вирішальну роль у самовідтворенні соціальної системи, що свідчить про визначальну їх роль у фінансовому забезпеченні функцій держави (рис. 2).

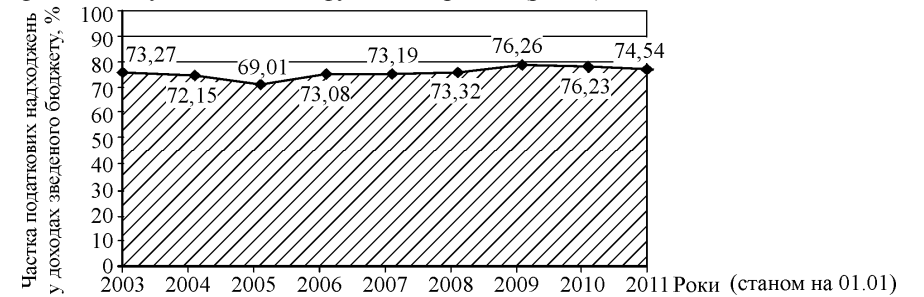

Рис. 2. Динаміка податкових надходжень у доходах зведеного бюджету України у 2003-2011 рр.

Джерело: розраховано та побудовано автором на основі даних [3]

Як свідчать дані рис. 2, основу фінансової спроможності бюджетів різних рівнів в Україні становлять саме податкові надходження, вони більше ніж на 2/3 формують доходи зведеного бюджету та їхня частка щороку зростає від 73,26 % у 2003 р. до 74,54 % у 2011 р. Тому нині альтернативних інструментів залучення коштів до централізованих фондів немає і не може бути.

Отже, актуальним є не питання збільшення чи зменшення податкового навантаження, а його оптимізації, особливо зважаючи на вплив податкового навантаження на тіньову економіку. Існування тіньової економіки породжує замкнуте коло – держава встановлює високі податкові ставки з метою компенсації недоотриманих доходів, а підприємці переходять у тіньовий сектор за високого рівня оподаткування. У світовій практиці застосовується поняття індексу сприйняття корупції та індексу свободи від корупції, які є протилежними за своєю суттю, проте відображають одне й те ж явище. Сьогодні Україна посідає 138 місце із 180 досліджуваних країн за індексом свободи від корупції та 88 місце за індексом фіскальної свободи, що є оберненим від показника податкового навантаження [8]. Проведений аналіз взаємозв'язку цих показників засвідчив цікавий факт існування слабкого оберненого зв'язку між цими показниками, адже коефіцієнт кореляції становив – 0,23. Отже, підвищення рівня фіскальної свободи, частково знижує рівень свободи від корупції, проте на ці явища діють і інші фактори, з огляду на слабкість зв'язку. Тому не можна однозначно стверджувати, що зниження податкового навантаження приведе до зміни рівня корупції в країні.

У формуванні бюджетних доходів роль окремих податків не однакова. З усіх видів платежів домінують ПДВ, податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств. Ці три види податків були і залишаються основними бюджетонаповнюючими джерелами. Їхня питома вага в сукупних надходженнях податків, зборів та інших обов'язкових платежів в 2011 р. становила 22,64 %, 13,38 % та 10,58 % відповідно [3].

Динаміка структури податків в Україні відображає постійні зміни у ній, що є наслідком нестабільності податкового законодавства, внесення в нього доповнень, корективів, які не завжди сприяють її вдосконаленню. Усе це несприятливо впливає на розвиток економіки, фінансовий стан країни. Порівняльний аналіз структури податків в Україні і розвинених країнах Заходу свідчать, що між ними існують істотні відмінності, обумовлені особливостями розвитку економіки України у перехідний період державного ладу, рівнем розвитку продуктивних сил (табл. 3).

Табл. 3. Динаміка співвідношення між різними видами оподаткування у країнах ОЕСР у 1966-2011 рр. (станом на 01.01, %) [7]

Види податків, зборів, інших обов'язкових платежів	1966	1976	1986	1996	2006	2011
Податок на доходи фізичних осіб та податки на заробітну плату	27,0	31,0	31,0	27,0	25,0	26,0
Податок на прибуток підприємств	9,0	8,0	8,0	8,0	10,0	8,0
Внески на соціальне страхування	18,0	22,0	22,0	25,0	25,0	27,0
Податки на майно	8,0	6,0	5,0	5,0	6,0	5,0
Універсальні податки на споживання	12,0	13,0	16,0	19,0	20,0	20,0
Спеціальні податки на споживання	24,0	18,0	16,0	13,0	11,0	11,0
Інші податки	2,0	2,0	2,0	3,0	3,0	3,0
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Як видно з наведених показників, у структурі податків розвинених країн є висока питома вага особистого податку – в середньому 26,0 % на початок 2011 р. по країнах ОЕСР. Варто також зауважити, що до кінця ХХ ст. спостерігалась стійка тенденція до збільшення цієї частки, проте згодом відбулось зниження ставок податку з громадян, що зменшило їхню питому вагу у структурі всіх обов'язкових платежів цих країн. Вагоме місце також посідають внески на соціальне страхування, що знаходяться на рівні з податком на доходи фізичних осіб – 27 % на початок 2011 р. Наступними за значенням є універсальні податки на споживання, тобто податки з обороту та ПДВ – 20 % сукупних обов'язкових платежів (табл. 3).

Дані табл. 3 також свідчать про те, що податки на майно знаходяться на рівні з податком на прибуток підприємств за своїм фіскальним значенням 5 % та 8 % відповідно на початок 2011 р. в країнах ОЕСР. Незначна роль інших податків відображається показником на рівні 2-3 %. В Україні ж основну роль у структурі вилучень відіграють внески на соціальне страхування – 34,47 % на початок 2011 р. (табл. 4), що істотно перевищує середнє значення по країнах ОЕСР.

Друге місце за значенням посідають універсальні податки на споживання, тобто ПДВ – 22,64 % на початок 2011 р. Практично удвічі нижчою, ніж у країнах ОЕСР, є фіскальна роль податку з доходів фізичних осіб – 13,69 % на початок 2011 р., тому вона компенсується високим значенням внесків на соціальне страхування (табл. 4). Щодо інших платежів, то вони за своєю питомою вагою у структурі податкових інструментів є близькими до середніх показників по країнах ОЕСР.

Табл. 4. Структура податків, зборів та інших обов'язкових платежів в Україні у 2003-2011 рр. (станом на 01.01, %)

Роки	Податок на доходи фізичних осіб та податки на заробітну плату	Податок на прибуток підприємств	Внески на соціальне страхування	Податки на майно	Універсальні податки на споживання	Спеціальні податки на споживання	Інші податки	Разом
2003	14,55	13,59	37,35	3,14	17,65	8,19	5,53	100
2004	14,35	14,91	40,14	2,72	13,00	9,74	5,14	100
2005	11,56	15,19	41,22	2,50	14,15	10,45	4,93	100
2006	10,79	15,41	37,25	2,13	20,22	9,78	4,42	100
2007	11,05	13,66	35,72	1,98	23,74	8,97	4,88	100
2008	13,22	13,76	35,42	1,95	22,03	8,89	4,73	100
2009	12,28	13,29	36,14	2,16	24,08	7,98	4,07	100
2010	13,12	10,12	36,58	2,85	24,34	9,16	3,83	100
2011	13,69	11,12	34,47	3,00	22,64	10,73	4,35	100

Джерело: розраховано автором на основі даних [3].

Варто зауважити, що за сучасного стану розвитку економіки України, який характеризується низьким рівнем рентабельності підприємств, невисокою заробітною платою робітників, масовим безробіттям, немає перспективи зростання частки доходно-прибуткових податків в Україні найближчим часом. Таке зростання може бути забезпечене лише за умови зростання виробництва, його ефективності, підвищення прибутковості підприємств, істотного збільшення заробітної плати і її частки у структурі ВВП. За всіма цими показниками Україна дуже відстає від розвинених країн. Сьогодні в Україні зарплата залишається низькою, її частка в новоствореній вартості малою, низька прибутковість підприємств та значна кількість збиткових підприємств. Однак лише за рахунок збільшення доходів підприємств і населення можна забезпечити не лише зростання надходжень у бюджет податкових надходжень, а й поліпшити їх структуру за рахунок зростання частки прямих податків.

Загалом вплив обов'язкових платежів за базою оподаткування свідчить про те, що податкове навантаження на економіку України переважно формується за рахунок внесків на соціальне страхування, податків на споживання та податків на доходи фізичних осіб і прибуток підприємств.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, податкова система повинна спиратися на загально визнані принципи оподаткування з врахуванням існування конкретних економічних умов в Україні й мати стимулятивний характер. Держава повинна активно використовувати систему податків для впливу на основні фактори виробничо-господарського процесу, заробітну плату, виробничі засоби і рівень прибутковості виробництва. Податкові надходження в бюджет мають зростати не за рахунок підвищення податкових ставок, а шляхом розширення бази оподаткування, підвищення індивідуальної заробітної плати та зростання прибутку суб'єктів господарювання. Подальші дослідження будуть зосереджені на викорененні кількісних пропорцій розподілу податкового навантаження за базою оподаткування та пошуку резервів його перерозподілу.

Література

1. Василик О.Д. Податкова система України : навч. посібн. / О.Д. Василик. – К. : Вид-во "Поліграфкнига", 2004. – 478 с.
2. Василик О.Д. Удосконалення податкової системи України / О.Д. Василик, К.В. Павлюк // *Фінанси України* : журнал. – 1997. – № 10. – С. 34-43.
3. Комітет Верховної Ради з питань бюджету. – (Офіційний сайт Комітету Верховної Ради з питань бюджету). [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.budget.rada.gov.ua/kombjudjet/uk/dccatalog/list?currDir=45096>
4. Крисоватий А.І. Податковий менеджмент : навч. посібн. / А.І. Крисоватий, А.Я. Кізима. – Тернопіль : Вид-во "Карт-бланш", 2004. – 304 с.
5. Кучерявенко Н.П. Основы налогового права / Н.П. Кучерявенко. – Харьков : Изд-во "Константа", 1996. – 320 с.
6. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія) : навч. посібн. / В.М. Опарін. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – К. : Вид-во КНЕУ, 2002. – 240 с.
7. Організація економічного співробітництва та розвитку. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.oecdwash.org/>
8. Показники сталого розвитку / Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.wdc.org.ua/uk/node/394>
9. Статистичний щорічник України за 2010 рік / Держкомстат України / за ред. Олександра Григоровича Осауленка. – К. : ТОВ "Август Трейд", 2011 – 560 с.
10. Соколовська А.М. Податкова система України в контексті світового досвіду / А.М. Соколовська // *Фінанси України* : журнал. – 1998. – № 7. – С. 77-89.
11. Суторміна В.М. Держава – подати – бізнес: (із світового досвіду фіскального регулювання ринкової економіки) : монографія / В.М. Суторміна, В.М. Федосов, В.Л. Андрущенко. – К. : Вид-во "Либідь", 1992. – 328 с.
12. Юрій С.І. Бюджетна система України : навч. посібн. / С.І. Юрій, Й.М. Бескид. – К. : Вид-во НІОС, 2000. – 400 с.

Лазур С.П. Налоговые рычаги устойчивого развития социальной экономической системы

Проведена оценка динамики расходов сведенного бюджета Украины социальной направленности и их структуры. Установлена степень корреляционной связи между уровнем социальных расходов и налоговой нагрузкой. Определено место Украины в мировом рейтинге по индексу свободы от коррупции и индексу фискальной свободы, оценена их взаимосвязь. Проанализирована динамика налоговых поступлений в сводный бюджет Украины. Установлено соотношение между различными видами налогообложения. Предложены направления повышения объемов поступлений в бюджеты разных уровней.

Ключевые слова: фискальные рычаги, социальные программы, социальные расходы из бюджета, налоговые поступления, структура налоговых платежей, оптимизация налогообложения.

Lazur S.P. Tax lever of sustainable development of social economic system

The estimation of social expenditures dynamics and their structure in consolidated budget of Ukraine was made. The degree of correlation between the level of social spending and the tax burden was found. The place of Ukraine in the world ranking on the index of freedom from corruption and index of fiscal freedom was determined and their relationship was established. The dynamics of tax revenues of the consolidated budget of Ukraine was analyzed. The structure of tax payments was estimated. Directions of increase of revenues to the budgets of different levels were proposed.

Keywords: fiscal levers, social programs, social spending from the budget, tax revenues, the structure of tax payments, tax optimization.

УДК 339.92

Докторант О.В. Макара, доц., канд. екон. наук –
Тернопільський національний економічний університет

СТРУКТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНІЙ НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Розглянуто сутність, основні ознаки, переваги та недоліки процесу глобалізації в контексті захисту конкуренції вітчизняних виробників шляхом різнобічної співпраці із міжнародними організаціями, проведено аналіз його впливу на соціально орієнтований розвиток країни, виявлено взаємозв'язок структури й ефективності національної економіки у процесі співпраці із міжнародними організаціями

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний стан національної економіки не викликає сумнівів щодо необхідності системних перетворень у напрямку соціальної політики. З погляду соціального чинника, перед економікою є такі початкові проблеми:

- яким чином задовольняти соціальні потреби людей;
- як забезпечити соціально справедливий розподіл благ;
- як досягти зростання добробуту водночас із зростанням ефективності економіки.

Такі проблеми соціальної орієнтації економіки вирішують особливіми засобами та способами. Для задоволення соціальних потреб головне значення має зростання обсягу суспільного виробництва та вдосконалення його структури відповідно до зміни потреб суспільства. Справедливий розподіл благ припускає безліч суперечливих чинників, що впливають на розподіл: розподіл власності; обмеження, що встановлені прожитковим мінімумом в суспільстві; необхідність забезпечувати споживання непрацюючих членів суспільства і т.ін. Складнішим завданням є вирішення третьої проблеми, оскільки, з одного боку, існує реальна суперечність між постійним прагненням громадян до зростання добробуту, а з іншого, обмеження можливостей виробництва. Від того, якою мірою економічна система вирішує останнє завдання, залежать можливості її вдосконалення та соціальної орієнтації.

Формування ефективної структури економіки, яка відповідає соціально-орієнтованій моделі економічного розвитку, має ґрунтуватись на використанні конкурентних переваг країни у світовому поділі праці та економічних перевагах міжнародної інтеграції, що є актуальним в контексті інституціоналізації механізмів державного впливу на економіку та процесів глобальних проблем соціально-економічного розвитку.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Проблеми структурної перебудови економіки розкрито у наукових працях відомих українських вчених О.М. Алімова, В.М. Бородюка, В.М. Геєця, М.С. Герасимчука, С.І. Дорогунцова, Б.Є. Кваснюка, В.Е. Коломойцева, О.Є. Кузьміна, І.І. Лукінова, А.Ф. Мельник, Л.В. Мініна, В.С. Найдюнова, а також російських – О.І. Анчишкіна, Е.В. Балацького, С.Ю. Глазьева, Е.П. Горбунова, В.М. Кудрова, В.І. Маєвського, С.М. Меньшикова, Л.П. Ночовкіної, Ю.В. Яременка та інших. Набагато раніше теоретичні внески щодо проблеми державного регулювання економіки зробили відомі західні економісти – А. Вагнер, Дж. Гелбрейт, Л. Ерхард, Дж. Нейнс, В. Леонт'єв, П. Самуельсон, Дж. Стігліц, Р. Со-